Зміст

ПЕРЕЛІК УМОВНИХ ПОЗНАЧЕНЬ 5

ПЕРЕДМОВА 6

РОЗДІЛ 1
ІННОВАЦІЙНІ STEM-ПРОЄКТИ ЯК АКТУАЛЬНИЙ НАПРЯМ ОСВІТНЬОЇ ДІЯЛЬНОСТІ УЧНІВ У КОНТЕКСТІ НОВОЇ УКРАЇНСЬКОЇ ШКОЛИ 8

1.1 STEM-підхід у сучасній освіті 8
1.2 Інноваційні STEM-проєкти учнів 10
1.3 Творчі продукти учнів як результат інноваційних STEM-проєктів 21

РОЗДІЛ 2
СКЛАДОВІ СУПРОВОДЖЕННЯ УЧНІВ ПІД ЧАС СТВОРЕННЯ ІННОВАЦІЙНИХ STEM-ПРОЄКТІВ 34

2.1 Основні етапи виконання інноваційних STEM-проєктів 34
2.2 Виявлення проблеми для інноваційного STEM-проєкту 44
2.3 Формулювання творчого завдання для майбутнього дослідження 51
2.4 Розвиток в учнів здатності до пошуку ідеї розв’язку творчого завдання 65
2.5 Особливості дослідження розв’язку творчого завдання 75
2.6 Складові успішного представлення проєкту на творчих конкурсах 87
2.7 Організація творчого середовища для виконання учнями STEM-проєктів 94

РОЗДІЛ 3
АПРОБАЦІЯ АВТОРСЬКОЇ ТЕХНОЛОГІЇ 102
3.1 Особливості впровадження технології 102
3.2 Результативність авторської технології 104

ДОДАТКИ 121

Перелік умовних позначень

ЗНУ – Запорізький національний університет

ЕГ – експериментальна група

МАН України – Мала академія наук України

НУШ – Нова українська школа

STEM – акронім від англійських слів: Science, Technology, Engineering, Mathematics

STEAM – акронім від англійських слів: Science, Technology, Engineering, Arts, Mathematics

STREAM – акронім від англійських слів: Science, Technology, Reading + WRiting, Engineering, Arts, Mathematics

Передмова

Майбутнє України залежить від розв’язання проблеми виховання значної кількості молодих людей – інноваторів та винахідників, здатних на основі набутих здібностей до інноваційного мислення розв’язувати нові завдання. Оскільки духовно-культурні запити сучасної України можуть задовольнятися лише на міцному підґрунті розвиненої науки й виробництва, особливо значна кількість нових завдань очікується саме в науково-технічній сфері.

У Концепції НУШ зазначається про необхідність формування навичок наукової діяльності та винахідництва. Інноваційність та основні компетентності у галузі природничих наук, техніки і технологій належать до ключових компетентностей. Ці завдання дозволяє розв’язати STEM-освіта, завдяки залученню учнів до інноваційної діяльності. Проте учнівські творчі проєкти – результат роботи не лише самих школярів. Велика роль у створенні цих проєктів належить творчому середовищу, особливо якщо учнівські дослідження передбачають уміння розв’язувати нетипові практичні задачі та мають елементи новизни. Отже, завданням STEM-педагога є організація творчої взаємодії між суб’єктами такого середовища. Таке завдання може успішно здійснювати педагог, який сам є зацікавленим вчителем та може мотивувати учнів до творчого пошуку.

У посібнику на основі науково-методичних досліджень авторів та багаторічного (понад 20 років) досвіду керівництва творчою діяльністю учнів висвітлено психолого-педагогічні засади їх супроводження під час виконання інноваційних STEM-проєктів. Видання містить приклади інноваційних STEM-проєктів учнів; широкий спектр творчих завдань та їх розв’язки, що були реалізовані у процесі пошукової діяльності учнів й перемогли на всеукраїнських та міжнародних творчих конкурсах; приклади творчої

продукції учнів: діючі моделі та макети пристроїв, постери, фрагменти презентацій, зразки публікацій (статті та патенти), посилання на відеоматеріали та ін.

Посібник буде особливо корисним для вчителів закладів загальної середньої освіти (зокрема, природничо-математичного циклу), керівників гуртків технічного спрямування закладів позашкільної освіти, STEM-лабораторій, здобувачів вищої освіти педагогічних спеціальностей (майбутніх учителів фізики, астрономії, хімії, біології, математики, природничих наук, технологій тощо).

Розділ 1
Інноваційні STEM-проєкти як актуальний напрям освітньої діяльності учнів у контексті Нової української школи

1.1 STEM-підхід у сучасній освіті

Розглянемо суть STEM-підходу та його роль у сучасній освіті. Наведемо складові STEM-компетентності як необхідної якості майбутніх фахівців, яку можна формувати під час виконання учнями дослідницьких проєктів

У Концепції «Нова українська школа» [1] визначено, що природничо-математична освіта (STEM-освіта: S – Science, T – Technology, E – Engineering, M – Mathematics) має стати ключовим напрямом розвитку освітньої галузі. Ця концепція реалізується у творчому середовищі освітнього процесу та спрямована на популяризацію серед молоді вкрай необхідних STEM-професій. STEM-підхід в освіті визначає характерні особливості відповідної дидактики, суть якої виявляється у поєднанні міждисциплінарних практико орієнтованих підходів для формування життєво необхідних компетентностей здобувачів освіти [2]. Також STEM-підхід може охоплювати й творчі, мистецькі дисципліни (Arts), що розширює підхід STEM до STEAM. Підхід STREAM додатково акцентує увагу на читанні і написанні як важливих складників критичного мислення та творчості. STREAM-проєкти передбачають не лише отримання творчого

продукту, але й його описову частину (зокрема, науково-дослідницькі роботи, статті, патенти тощо).

У результаті STEM-підходу випускники закладів загальної середньої освіти мають набути *STEM-компетентність* – «здатність особистості застосовувати знання та вміння, пов'язані з предметами STEM, належним чином у своєму повсякденному житті, на робочому місці чи в освіті для ефективного виконання технічних чи професійних задач» [2]. Складовими STEM-компетентності є: когнітивні навички (зокрема, здатність до навчання, критичне, креативне мислення); обробка інформації, аналіз та інтерпретація даних; інженерне мислення; науково-дослідницькі навички; алгоритмічне мислення та цифрова грамотність; дизайн-мислення; психомоторні навички; комунікаційні навички. Педагог може формувати цю компетентність у процесі виконання учнями *STEM-проєктів*, які передбачають організацію творчого пошуку школярів з певної проблеми у галузі STEM. Часто такі проєкти є міждисциплінарними, вони потребують використання знань з різних навчальних предметів.

Особисті спостереження авторів та статистичні дані, наведені зокрема, Л. Сущенко [3], свідчать про те, що, обираючи галузь для досліджень, щороку найбільша кількість дітей надає перевагу філології та мистецтвознавству, а найменша – фізиці, астрономії та технічним наукам. Це пов'язано насамперед з тим, що науково-дослідницька діяльність учнів у галузі STEM спрямована на розв'язання комплексної задачі винахідницького чи дослідницького спрямування та потребує сформованості широкого спектра знань та вмінь учнів. Під час виконання учнями такої діяльності STEM-педагог має здійснювати відповідний супровід – багатокомпонентну діяльність, якій і буде присвячена авторська технологія.

Висновок

На сьогодні STEM-підхід є пріоритетним напрямом освіти в Україні. Його важливими перевагами є можливість залучення учнів до розв'язування практичних проблем у широкій міждисциплінарній

предметній галузі. Виконання STEM-проєктів дозволяє формувати в учнів якості інноватора та дослідника, а також сприяє популяризації галузей STEM.

Література

1. Нова українська школа. Концептуальні засади реформування середньої школи. URL: http://surl.li/hoha (дата звернення: 15.04.2024).

2. Про схвалення Концепції розвитку природничо-математичної освіти (STEM-освіти) : Розпорядження Кабінету міністрів України від 05.08.2020 р. № 960-р. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/960-2020-%D1%80#Text (дата звернення: 31.08.2024).

3. Сущенко Л. О. Зміст і специфіка організації дослідницько орієнтованої практики майбутніх педагогів у просторі Малої академії наук України. Педагогічні науки: теорія, історія, інноваційні технології. 2015. № 1 (45). С. 363–371.

1.2 Інноваційні STEM-проєкти учнів

Висвітлимо суть поняття інноваційного STEM-проєкту, а також розглянемо спектр всеукраїнських та міжнародних творчих конкурсів науково-технічного спрямування, які заохочують учнів до творчого пошуку та є формою апробації його результатів

Поняття інноваційного STEM-проєкту. З метою формування в учнів якостей інноваторів та винахідників перспективним напрямком роботи стає залучення учнів до *виконання інноваційних STEM-проєктів*. Роботу над інноваційним STEM-проєктом вважаємо різновидом освітньої діяльності учня, що організовується STEM-педагогом та має особливості, що притаманні проєктній та інноваційній діяльностям, результатом якої є створення *творчого продукту*,

що має елементи новизни. Творчі продукти, створені учнями (діючі моделі, макети, постери, презентації, демонстрації тощо), потребують відповідного оформлення, а отже під час учнівської творчості буде доречним врахування елементів мистецької компетентності (зокрема, вміння застосовувати дизайнерські рішення, навички естетичного оформлення та ін.). Це обумовлює доцільність розширення підходу STEM до STEAM (A – Art), адже доповнює його шляхом залучення до розв'язання практичних завдань гуманітарних, творчих, мистецьких та інших дисциплін. Отже, інноваційна діяльність учнів старшої школи має бути організована на основі STEAM-підходу, що поєднуватиме в собі творчість та дослідницьку діяльність.

Успішне виконання інноваційних STEM-проєктів передбачає не лише розуміння етапів виконання цих проєктів, але й створення відповідного *творчого середовища*, що об'єднує всіх учасників навколо особистості учня (групи учнів). Тому особливе місце в організації проєктної діяльності відводиться вмінню STEM-педагога забезпечити творчу взаємодію між суб'єктами освітнього середовища, що сприяє розвитку в учнів уміння розв'язувати нетипові практичні задачі. Долучати учнів до виконання STEM-проєктів можна як безпосередньо на уроках (нестандартні уроки, предметні тижні, факультативи тощо), так і під час позаурочної роботи (зокрема, у закладах позашкільної освіти).

З метою заохочення учнів до виконання STEM-проєктів, а також апробації їх результатів, передбачено широкий спектр всеукраїнських та міжнародних творчих конкурсів STEM-спрямування: Всеукраїнський конкурс-захист науково-дослідницьких робіт учнів – членів МАН, Всеукраїнський конкурс винахідницьких і раціоналізаторських проєктів еколого-натуралістичного напрямку, Всеукраїнський конкурс молодіжних науково-технічних проєктів "InventorUA", Всеукраїнський конкурс молодіжних проєктів з енергозбереження «Енергія і середовище», Всеукраїнський конкурс «Енергоефективність та екологія для школярів», Міжнародний конкурс науково-технічної творчості школярів – Regeneron International Science and Engineering Fair, Міжнародна олімпіада проєктів на тему «Покращення довкілля» – International Sustainable World (Energy, Engineering,

Environment) Project Olympiad, Міжнародний конкурс «Стокгольмський юнацький водний приз» – Stockholm Junior Water Prize тощо. Перелік таких конкурсів можна продовжувати (рис. 1.1).

а)

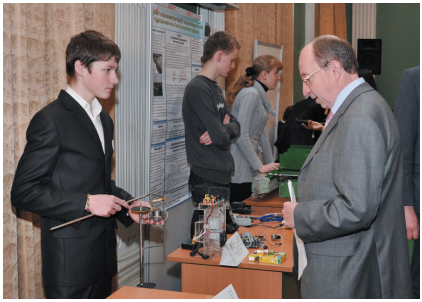

б)

Рис. 1.1. Участь учнів у всеукраїнських конкурсах STEM-спрямування:
а) презентація винаходів під час державного етапу конкурсу МАН (Денис Котов з проєктом «Хвильова енергетична установка», м. Київ, 2013); б) команда Запорізької області – переможець Всеукраїнського конкурсу винахідницьких і раціоналізаторських проєктів: Кирило Коровін, Зоя Курмак, Андрій Куземко (м. Київ, 2006)

Робота над інноваційним STEM-проєктом є складною багатокомпонентною діяльністю, її ефективність залежить від організації педагогічного супроводу – взаємодії між вчителем (науковим керівником) та учнями на основних етапах творчої діяльності.

Міжнародні творчі конкурси STEM-спрямування. Розглянемо особливості участі у найвідоміших міжнародних конкурсах, у яких брали участь учні нашої ЕГ із своїми проєктами [1, с. 408].

Міжнародний конкурс науково-технічної творчості школярів – Regeneron International Science and Engineering Fair (Regeneron ISEF). Цей конкурс існує вже півстоліття, його попередня назва *Intel ISEF* була пов’язана з корпорацією Intel – провідним світовим виробником інноваційних напівпровідникових компонентів [2]. Міжнародний фінал конкурсу щороку проводиться у США (кожного разу в іншому штаті). Його учасники – переможці Національних етапів конкурсу з понад 60 країн світу, загалом приблизно 1500 осіб. Юні